

Стратегія управління якістю освіти в контексті формування громадянського суспільства

Мудра Світлана В'ячеславівна,

*викладач кафедри англійської мови Національного Університету біоресурсів і
природокористування України*

Анотація. Державна національна програма «Освіта. Україна 21 ст.» визначила стратегію розвитку освіти нашої країни. Ця стратегія включає завдання підвищеної якості навчання, виховання і професійної підготовки молодого покоління. Саме якість навчання молодого покоління набуває важливого значення на теперішньому етапі розвитку науки та технологій. Постає питання: які якісно нові знання мають отримати сьогоднішні студенти українських ВНЗ для подальшого розвитку та становлення економіки України як самостійної та незалежної держави? Адже, загальновизнаним є той факт, що від якості вищої освіти в країні залежить її майбутнє, оскільки система вищої освіти формує найважливіше багатство держави – людський потенціал. Тому цілком справедливим є твердження, що підвищення якості вищої освіти та її вплив на розвиток економіки повинно стати стратегічним національним пріоритетом України. Якісна вища освіта має відповідати вимогам часу.

Ключові слова: особистість, соціум, якість освіти, управління якістю освіти, випускник ВНЗ, професійно-особистісні якості, кваліметричні оцінка.

Постановка проблеми. Сьогодні чи не єдиною стратегією подальшого розвитку вітчизняної системи освіти вважається вступ України до Європейського освітнього простору. На думку авторів, це хибне судження. Підтвердженням цього можуть також бути слова міністра Міністерства освіти та науки України Б. Жебровського: «Основа вимог Болонського документу - навчити студентів самостійно отримувати системні знання, повний набір знань, який є обов'язковим в сучасній Європейській освіті. ... Ідеться - наприклад, про реорганізацію навчального процесу, який давно вже треба було змінити, і в чому немає нічого страшного» [1].

Приєднання до Болонської декларації дійсно допоможе нам удосконалювати навчальний процес, підвищуючи його якість. Але заради чого здійснюється цей навчальний процес, нехай навіть найвищої якості? Заради кращого засвоєння знань, навичок та вмінь? Але чи зможе такий випускник навчального закладу принести максимальну користь собі та суспільству? Користь собі – означає самореалізуватися у різних сферах життєдіяльності, в першу чергу, трудовій. Принести користь суспільству – значить задовольнити вимоги як роботодавця так і соціумів, які його оточують, та загальні вимоги держави.

Тому сьогодні в Україні потрібно вести мову про таку стратегію підвищення якості освіти, яка пов'язана, в першу чергу, з підготовкою цінного кінцевого продукту, а не тільки з підвищенням якості самого навчального процесу, згідно з Болонською декларацією.

Що є цінним (корисним для кожної особистості і суспільства в «обличчі» окремих соціумів) кінцевим продуктом цієї системи? З позицій антропосоціального підходу сутність цього суспільства полягає в системі таких суспільних відносин, що сприяють самореалізації особистості в рамках загальнолюдської моралі і національних традицій в чотирьох сферах життєдіяльності [2], [3]. Мова йде про трудову діяльність, родину та місце проживання і відпочинку (див. рис. 1).

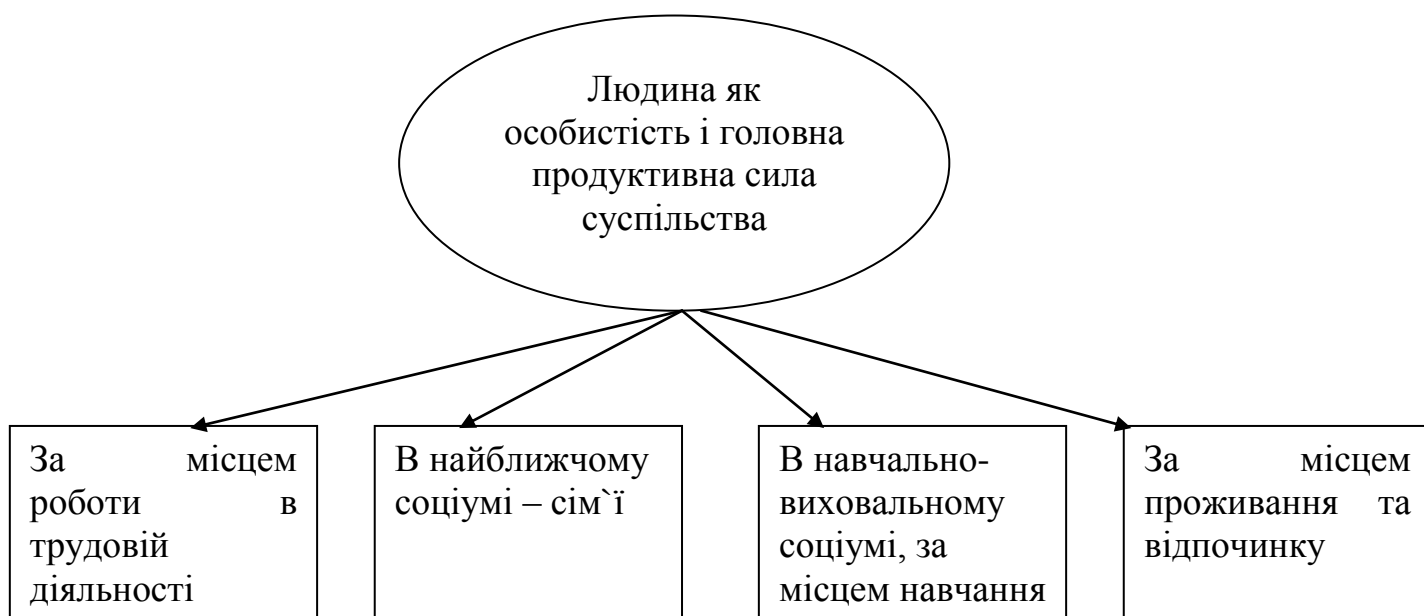

Рис. 1. Сфери самореалізації людини як особистості і головної продуктивної сили суспільства.

Тобто, якщо людина більшу частину часу із задоволенням працює, із задоволенням проводить час у родині, із задоволенням навчається, із задоволенням перебуває за місцем проживання та відпочинку, значить вона самореалізується. Отже, потрібно домогтися задоволення потреб людини у всіх цих сферах, щоб говорити про її самореалізацію в даному суспільстві.

Варто відзначити, що високий ступінь задоволення зростаючих потреб людини залежить не тільки від рівня її освіченості чи рівня доходів. Ще більше він залежить від характерних рис особистості і здібностей людини, які реалізуються в соціумах (у шкільному та трудовому колективах, на ділових зустрічах, при спілкуванні на вулиці чи громадському транспорті та т.і.).

На жаль, сьогодні вітчизняна система освіти цілком ігнорує аспект особистості, займаючись винятково підвищенням рівня загальної і професійної ерудиції учнів (як не згадати слова відомого поета: “ Нас всех учили понемногу чему-нибудь и как-нибудь ...”) ... Для вітчизняної системи освіти наче відсутній той факт, що учнів варто готувати до чотирьох споживачів в «обличчі»: самого себе, свого ЕГО, роботодавця, навколишнього соціуму, включаючи родину, нарешті, державу як суспільного інституту, покликанного створювати всі умови для самореалізації особистості в чотирьох сферах життєдіяльності в рамках загальнолюдської моралі і національних традицій (рис.2).

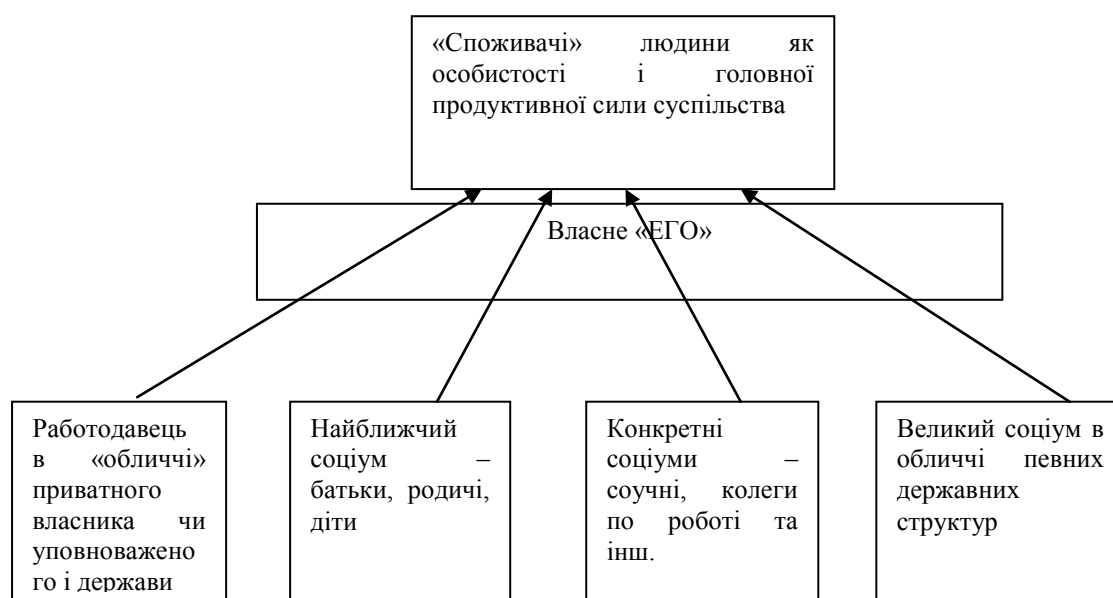

Рис. 2. Зовнішні і внутрішні «споживачі» людини як особистості і головної продуктивної сили суспільства

Якою людиною потрібна сама собі? Зрозуміло, такою, яка самореалізується, в першу чергу у трудовій діяльності (згадаємо думку українського Сократа Г.Сковороди про те, що людиною буде щасливою, якщо знайде «звідну» працю). Отже, потрібно їй допомогти в цьому. А що потрібно людині, щоб вона із задоволенням працювала? Це - гарна винагорода за свій труд, щоб задовільнити свої фізіологічні потреби. Також робота повинна бути улюбленою, відповідати здібностям та діловим якостям. Для цього людина повинна добре знати свої здібності та характерні риси особистості. Також потрібні толерантні взаємини із керівником як уповноваженим роботодавця, та з колегами. Будувати такі взаємини потрібно свідомо, добре знаючи себе і вивчаючи оточуючих (варто пам'ятати, що люди ставляться до тебе так, як і ти до них).

А якою людиною потрібна роботодавцю? Звичайно такою, що володіє професійними знаннями, навичками та вміннями. Але ще і фізично здоровою, а також творчою, здатною самостійно вирішувати задачі в умовах, які змінюються), і, зрозуміло, надійною, що вміє ладнати з колективом, поважає колег, тобто, моральною.

Якою людиною потрібна соціуму, наприклад, трудовому колективу в особі колег? В першу чергу, моральна, тобто глибоко поважаюча людей. Це виявляється у: доброті, чуйності, ввічливості, надійності, свідомості. Крім того, бажано, щоб вона була освіченою, з якою було б цікаво спілкуватися, а також творчою, з почуттям гумору і, нарешті, фізично здоровою, щоб не сіяла навколо себе атмосферу зневіри та безвихіддя.

Висновок - система освіти, починаючи з дошкільних закладів, повинна бути орієнтована на двоєдину ціль. З одного боку – на підвищення рівня гармонійного розвитку особистості – освіченості, творчого, морального та фізичного розвитку (здоров'я). З другого – на визначення ступеня наявності тих чи інших здібностей та характерних рис особистості кожного учня, щоб допомогти йому самореалізуватися в подальшому житті (рис.3).

Рис. 3. Стратегічні цілі системи освіти виходячи з цінного кінцевого продукту діяльності закладів освіти

У цьому випадку цінним кінцевим продуктом системи освіти є професійно підготовлена гармонійно розвинена особистість, що добре знає себе.

Це буде означати, що вітчизняна система освіти безпосереднім шляхом почне сприяти самореалізації кожного учня в подальшому житті, сама будучи найважливішою органічною частиною громадянського суспільства.

Але як повернути могутню й інерційно діючу систему освіти «обличчям» до особистості учнів, не обмежуючись «закачуванням» у них знань згідно міністерських програм, найчастіше відірваних від реалій суспільного розвитку.

Технологія такого повороту пов'язана з реалізацією наскрізного цілепокладання в системі освіти, починаючи з дошкільного, на основі виміру параметрів цінного кінцевого продукту з використанням кваліметричних оціночних моделей і занесенням результатів у такий документ як паспорт особистості. Останній «іде» за учнем на протязі всіх років навчання і видається йому «на руки» після закінчення навчального закладу. При цьому батьки приймають найактивнішу участь у відстеженні параметрів особистості, стаючи помічниками вихователів, учителів, викладачів, а потім і самих учнів. Останні підключаються до самопізнання і самоспостереження після початкової школи.

Варто відмітити, що однією з ключових фігур реального повороту всієї освітньої машини до особистості є вчитель початкової школи. Крім прищеплення учням прагнення до навчання (любові до пізнання взагалі) на них лягає обов'язок викликати у молодших школярів інтерес до самопізнання. Очевидно, що імідж цієї категорії вчителів і відповідна оплата їхньої праці повинні рости випереджальними темпами при відповідному доборі їх з числа здатних бути вчителем «від Бога».

Що до вищої школи, то в умовах трансформації українського суспільства в громадянське з урахуванням недостатньої готовності людей будувати таке суспільство і жити в ньому, ідеологія розвитку вищої освіти повинна мати свої особливості. На думку авторів, підготовка конкурентноспроможного випускника ВНЗ, як стратегічна мета підвищення якості вищої освіти у контексті формування громадянського суспільства, у більшій мірі пов'язана із сприянням його саморозвиткові у трудовій діяльності через знаходження «свого місця» в організації під час взаємодії з роботодавцями та колегами, вимогам яких він має відповідати, щоб досягти визнання свого ЕГО. Останнє є важливою умовою самореалізації підготовленого у ВНЗ спеціаліста, обумовленою вже його діловими та особистісними якостями, а не тільки професійною компетентістю.

Тому вже протягом першого року навчання потрібно якнайретельніше переглянути відповідність ділових та особистісних якостей студента його майбутній спеціальності. Вже на цій основі, з урахуванням засвоєних знань, рекомендувати

продовжити, або не продовжити, навчання даній спеціальності. Така технологія і буде сприяти самореалізації студента у подальшому житті.

Очевидно, що якщо б зі шкільної лави кожен абітурієнт мав би свій паспорт особистості, такий процес у ВНЗ значно полегшився б. Саме цей аспект відповідності самореалізації особистості забезпечив би наскрізний цільовий зв'язок між усіма ступенями освіти, починаючи з прийому дитини до дитячого садка і завершуючи випуском у самостійне життя випускника ВНЗ. В цьому випадку людина краще реалізує себе як особистість та головна виробнича сила суспільства. Такий підхід вже фрагментарно висвітлено в деякій науковій літературі [4].

Висновки

*“Якщо людина добре знає себе,
то вона вже мудра”
(Антуан Сент Екзюпері)*

Стратегічне надзавдання всієї системи освіти в умовах формування громадянського суспільства в Україні на етапі її трансформації – всіляко сприяти самореалізації особистості в суспільстві через підготовку мудрих людей, необхідних сім'ї (батькам, родичам), роботодавцям, конкретним оточуючим соціумам і, нарешті, самим собі, завдяки реалізації своїх ЕГО, тобто гармонійно і професійно розвинених, добре знаючих себе.

Підготовка такого цінного кінцевого продукту починається з моменту народження дитини (власне, ще раніше) і продовжується протягом життя завдяки участі дорослих в цьому процесі – батьків, вчителів, викладачів та інших, з поступовим підключенням до цього процесу самих учнів.

Принципальною стратегією підвищення якості вищої освіти в цьому контексті є, з одного боку, продовження формування параметрів гармонійно розвиненої особистості та поглиблене самопізнання свого ЕГО, з другого боку – підготовка конкурентноспроможного випускника, який за всіма своїми професійними знаннями, діловими та особистісними якостями відповідав и посаді, яку займає, і

тому соціуму, який буде його оточувати в процесі трудової діяльності. При цьому, входження до Європейського простіру відіграє лише допоміжну роль у реалізації стратегії розвитку національної системи освіти, в тому числі і вищої, як невід'ємної складової.

Література

1. У передостанньому вагоні? // Інформаційне століття, №3, 2006, с. 52.
2. Дмитренко Г.А. Нова ідеологія фізичного і духовного оздоровлення української нації // Управлінський світ №4, 2005, с.10-13.
3. Дмитренко Г.А. Формирование гражданского общества в Украине: антропосоциальный подход. В сб. “Соціологічна наука і освіта в Україні”, вип.2. – К.: МАУП, 2003, с. 220 – 225.
4. Кір'ян В.А., Дмитренко Г.А., Мудрая С.В. Держава і освіта: Сутність стратегічного управління на етапі трансформації // Економіка і держава, №4, 2006, с. 67 – 70.

Аннотация

Государственная национальная программа «Образование. Украина 21 ст.» определила стратегию развития системы образования в нашей стране. Эта стратегия включает в себя задания повышения качества образования, воспитания и профессиональной подготовки молодого поколения. Именно качества образования молодого поколения приобретает важное значение на сегодняшнем этапе развития науки и технологий. Встает вопрос: какие качественно новые знания должны получить сегодняшние студенты украинских ВУЗов для дальнейшего развития и становления экономики Украины как независимого государства? Ведь общеизвестным есть тот факт, что от качества высшего образования в стране зависит ее будущее, т.к. система высшего образования формирует самое важное богатство государства – человеческий потенциал. Поэтому вполне справедливым есть тот факт, что повышение качества образования и его влияние на развитие экономики должно стать стратегическим национальным приоритетом Украины. Качественное высшее образование должно соответствовать требованиям времени.

The summary

The program “Education. Ukraine 21 century” gives a way of development of education in our country. This program has the tasks of rising quality of education, upbringing and professional training of young generation. The quality of education – is the main task on today’s way of developing science and technology. The future of our country depends on quality of high education because it forms the most important wealth – humane potential. So, the quality of high education is the strategically national task of Ukraine. The system of high education must be corresponding to demands of nowadays. The high qualified specialist can easily adapt to social conditions and helps to society to decide the global problems of development.

So, this article gives the way of involving the higher education in its main task – to teach the high qualified specialist.

Відомості про автора

Мудра Світлана В'ячеславівна, старший викладач кафедри економіки та управління персоналом, аспірантка кафедри менеджменту освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України. т.8-066-2252116, 546-3023.